

ISPARTA YEREL BASINININ YAPISAL ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI¹

Seyfi KILIÇ²

Ali Serkan AYGÜN³

ÖZ

Günümüzde iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler birçok alanı etkilediği gibi gazetecilik alanını da büyük ölçüde etkilemiştir. Özellikle habercilik pratikleri bağlamında haber üretim süreci, sosyal medya, internet gazeteciliği ve yurttaş ihbar kanalları sayesinde büyük dönüşüm yaşamıştır. Buradan hareketle bu çalışmada Isparta yerel basınının yapısal özellikleri ve sorunlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Isparta’da yayın yapan gazeteler, genel durum, sorunları ve haber üretim süreci bağlamında incelenmiştir. Bu çalışmada ekonomi politik yaklaşım ve bu yaklaşımın medyayı ele alış biçimi üzerinde durulmuştur. Derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem yöntemlerinin uygulandığı bu çalışmanın sonunda ekonomi politik yaklaşım açısından gazetelerin, kapitalist bir endüstri olarak faaliyet gösterdikleri, haber üretiminde ağırlıklı olarak sosyal medya, internet gazeteciliği ve yurttaş ihbar kanallarından yararlandıkları, bu nedenle de daha az kişi çalıştırdıkları, bunun sonucunda da kârlılıklarını artırdıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi Politik, Yerel Basın, İnternet Gazeteciliği, Haber Üretim Süreci.

STRUCTURAL FEATURES AND PROBLEMS OF ISPARTA LOCAL PRESS

ABSTRACT

Nowadays, just as advances in communication technologies has affected many areas, it also significantly has affected the journalism. Particularly in the context of journalism practices, news production process has experienced a great transformation thanks to social media, internet journalism and citizen reporting channels. Thus, in this study it is aimed to reveal the structural features and problems of Isparta local press. For this purpose, newspapers published in Isparta were examined in the context of their general situation, problems and news production process. At the end of this study, where participatory observation and in-depth interview methods were applied, it is ascertained that newspapers are operating as a capitalist industry in terms of political economy approach, benefiting mainly from social media, internet journalism and citizen reporting channels in news production, and therefore employing fewer employee resulting with the increase in profitability.

Keywords: Political Economy, Local Press, Online Journalism, News Production Process.

¹ Bu makale, 2019 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde sunulan “Isparta Yerel Basınının Yapısal Özellikleri ve Sorunları” adlı Yüksek Lisans Tezi’nden türetilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi, seyfikilic@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1394-8357

³ Yüksek Lisans Mezunu, Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi, syfklc@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-3544-4686

GİRİŞ

Liberal basın anlayışı çerçevesinde genel olarak medya ve özel olarak da gazetelere yüklenen rol, toplumda kamu adına iktidarın denetlenmesidir. Bu bakımdan yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak tanımlanan gazetelerin temel işlevi demokratik sistemin bir gereği olarak, toplumu hükümetin eylemleri hakkında bilgilendirmektir. Liberal basın anlayışının karşısında konumlandırılabilir eleştirel ekonomi politik yaklaşım ise medyayı diğer ticari girişimler gibi bir endüstriyel yapı olarak ele almaktadır. Kapitalist ekonomik yapının medyanın işleyişi üzerindeki etkisine vurgu yapan ekonomi politik yaklaşım, Marksist temelli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre kapitalist güçler, sistemin devamlılığını sağlamak adına kâr maksimizasyonu üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu eğilim, diğer endüstriyel alanlarda olduğu gibi medya alanında da kendisini göstermektedir.

Gazetecilik bağlamında ekonomi politik yaklaşım, haber yanında devlet ve medya kurumlarının sermaye yapılarıyla arasındaki ilişkiyi irdeler. Basın kuruluşlarının ekonomik yapılanmasının medya pratikleri üzerindeki belirleyici rolü üzerinde yoğunlaşan ekonomi politik yaklaşım, okur/izleyici yerine medya içeriklerinin hazırlanma sürecini ve bu sürece etki eden faktörleri merkeze alır (Arık, 2006: 43). Gazetecilik pratikleri içinde iletilerin hazırlanma ve oluşturulması ise haber üretim süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haber üretim süreci, gelişen teknolojilerle paralel olarak değişim ve dönüşüm geçirmektedir. Özellikle gündelik yaşamımızın tüm alanlarında yer edinen internet ile birlikte haber üretim sürecindeki dönüşüm büyük bir ivme kazanmıştır. Üretim süreci içinde internet sayesinde gerek haberin toplanması aşamasında haber kaynağı olarak yurttaşlardan yararlanılarak, yurttaşların haber üretiminde doğrudan etki etmeleri ve gerekse sosyal medya sayesinde herhangi bir muhabire ihtiyaç duyulmadan ücretsiz biçimde habere ilişkin bilgilerin elde edilerek sunulması mümkün hale gelmiştir.

Haber üretim sürecinde yeni teknolojiler ve özellikle internetle birlikte meydana gelen dönüşümün yönü, ekonomi politik açıdan değerlendirildiğinde kârın

maksimize edilmesi amacına hizmet eden bir niteliğe sahiptir. Özellikle haber üretiminde ücretli emeğin oranının yeni teknolojilerin sağladığı olanaklar sayesinde oldukça azalması, bu alanda faaliyet gösteren gazetelere ekonomik açıdan büyük ölçüde kâr sağlamaktadır. Dolayısıyla bu duruma bağlı olarak gazetelerini işleyişleri açısından liberal basın anlayışının toplumsal sorumluluk kapsamındaki dördüncü kuvvet olma niteliği tartışılır hale gelmektedir.

Söz konusu tartışma bağlamında bu çalışmada gazetelerinin liberal basın anlayışının öne sürdüğü dördüncü kuvvet rolü açısından değerlendirilerek, haber üretim süreçlerinin ekonomi politik yaklaşım çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Isparta Gazeteciler Cemiyeti'nden alınan günlük baskı sayıları ve tirajları dikkate alınarak Isparta merkezde en yüksek tiraja sahip 5 gazete üzerinde hem katılgal gözlem hem de söz konusu gazetelerin sahipleri ve sorumlu yazı işleri müdürleriyle derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde gazetelerin ekonomik yapılarını, haber üretim süreçlerini ve gazeteciliğin sürdürülmesine yönelik yaşadıkları zorlukları ortaya çıkarmaya yönelik sorular sorulmuştur.

Çalışmada elde edilen bulgular, ekonomi politik bakış açısına göre haber üretim süreçleri ve yerel basının işleyiş ve sorunlarını biçimlendiren yapısal faktörler kapsamında değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede elde edilen bulgular, Türkiye'de yerel basın ve haber üretim süreçleriyle ilgili yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlarla karşılaştırılmış ve söz konusu bulguların mevcut literatürdeki yerine, benzerlik ve farklılıklarına değinilmiştir. Sonuç olarak gelecekte bu alanda yapılması planlanan çalışmalarda göz önünde bulundurulması gerekenlerin neler olduğu, yerel basının sorunları ve haber üretim süreçleri bakımından basının özellikle de yerel medyanın nasıl bir konumda olacağı tartışılmıştır.

1. Endüstriyel Bir Kuruluş Olarak Medya

Medyaya yönelik bakış açılarından biri, liberal basın anlayışına dayanmaktadır. Liberal düşünce 19. yüzyılın başlarında medyayı, çoğulcu siyasal sistemin ayrılmaz bir parçası olarak görmüştür (İnal, 2003: 61). Liberal-çoğulcu yaklaşım kapsamında medya yasama, yürütme ve yargıdan sonra gelen dördüncü güç

olarak kabul edilmektedir. Dördüncü güç olarak medya, kamuoyunun sesini gündeme getirme ve siyasal iktidarı denetleme, gözetleme işlevlerini yerine getirmektedir. (Özer, 2010: 15). Dolayısıyla dördüncü güç olarak medya, iktidarları denetleyerek, onların eylemlerini topluma aktarmaktadır.

Liberal basın anlayışı, iletişim faaliyetlerinin serbest ve piyasa mekanizması dahilinde olmasını, serbestlik sayesinde herkesin eşit şekilde bilgiye ulaşma ve yayma hakkı bulunduğunu savunmaktadır. Bu açıdan liberal basın anlayışı, basın özgürlüğünü savunurken, sansürü de reddetmektedir. Bu anlayışa göre basının iki görevi bulunmaktadır. Bunlardan ilki; liberal basın kuramının basını, bekçi köpeğine benzeterek, basının siyasal iktidarı denetlemesidir. İkinci görevi ise kamuoyunu her şeyden haberdar etmektir. Bu bağlamda basının görevi hiçbir kesimin tarafı olmayıp, toplumun çıkarlarını korumaktır (Udeoğlu, 2015: 25).

Liberal basın anlayışının karşısında konumlandırılabilir eleştirel ekonomi politik yaklaşımın savunucuları ise medyayı diğer ticari girişimler gibi bir endüstriyel yapı olarak görmektedir. Bu nedenle liberal basın anlayışının savunduğu basının kâr amacı gütmemesi anlayışı tartışmalıdır. Ekonomi politik yaklaşıma göre kitle iletişimi, mesajların kitlesel üretimi ve dağıtımıyla ilgilenen yazılı, görsel ve işitsel medya araçlarını kapsamaktadır. Bu araçlara sahip olan şirketler diğerleri gibi kapitalist piyasa şartları ile yasal sınırların belirlediği bir çerçevede ürün ve hizmet üretimiyle ilgilenirler. Buradaki amaç üretilen ürün ve hizmetlerin pazarda satılarak kâr elde edilmesini sağlamaktır (Yaylagül ve Korkmaz, 2008: 7). Dolayısıyla bir endüstri olarak medyanın esas amacı kâr elde edebilmektedir.

Murdock ve Golding'e göre; kitle medyasının ekonomi politiği, medyanın emtialar üreten ve dağıtan endüstriyel ve ticari kuruluşlar olduğunun kabul edilmesiyle başlamaktadır (Murdock ve Golding, 1973'ten akt. Boyd-Barret, 2006: 7). Benzer şekilde Nicholas Garnham da medyayı emtia üreten ve değişimi aracılığıyla artı değer yaratıcısı olarak görür. Dolayısıyla ona göre medya, hem artı değer üretmedeki doğrudan ekonomik rolü hem de reklamlar vasıtasıyla emtia üretiminin diğer sektörlerinde artı değer oluşturmadaki dolaylı rolü ile ekonomik bir varlıktır (Garnham, 2006: 179-181).

Kitle iletişim medyası kapitalist toplumda, kâr güdüsüne ve piyasa rekabetine bağlı kültürel emtia formlarından birisidir ve medya kuruluşları, büyük sektörler ile reklamcıların kontrolüne boyun eğmekte, bunun yanında kitle izleyicisinin de beğenilerine hizmet etmektedir (Entman, 1989'den akt. Fung, 2006: 47) Devlet, kendileri aracılığıyla ideolojilerin kamuoyuna yayıldığı ve devlet ile şirketlerin kendilerinin güçlendiği, şirketlerin ve kapitalizmin koruyucusu konumundadır (Fung, 2006: 47-48). Bu nedenle iletişimin ekonomi politikası içerisinde bir endüstri olarak medyanın şirket olarak genişlemesi yanında medyanın faaliyet gösterdiği toplumda devlet ile olan ilişkilerin, devlet müdahalelerin değişen rolünün de hesaba katılması gerekmektedir.

2. Türk Yerel Basınının Yapısal Sorunları

Demokratik ve çağdaş iletişim kavramları açısından henüz istediği gelişmişliği gösteremeyen Türkiye'de yerel basın sorunları, ulusal basının sorunlarına benzerlik göstermektedir. Halkın taleplerine cevap verilememesi ve buna bağlı olarak okuma oranlarının düşük olması, istenilen tiraja ulaşamama, teknolojik yetersizlik, eleman sorunu, çalıştırılan elemanların eğitimine yeteri kadar önem verilememesi, içerik iyileştirmesinin önemsizlenmesi gibi etmenler yerel basının gelişmesini engellemektedir. Tüm bunlara devlet kurum ve kuruluşlarının ilgisizliği eklenince yerel basın sorunlarına çözüm üretemeyen bir halde kalmıştır (Girgin, 2009: 246). Türkiye'de yerel basının yapısal sorunları içinde gazetelerin sahiplik yapısı, haber üretimi, ilan-reklam ve tiraj, nitelikli çalışan azlığı öne çıkmaktadır.

- *Gazete Sahipliği ve Ekonomik Sorunlar*

Yerel gazeteler, bugünkü ekonomik şartlarda sadece gazetecilik faaliyeti sürdürerek ayakta durabilmeleri mümkün değildir. Bu nedenle gazeteler varlıklarını sürdürebilmek için sahip oldukları matbaalarda ek işler yapmaktadırlar. Resmi ilanlar özellikle yerel gazetelerin en önemli gelir kaynağıdır. Ancak resmi ilanların tek başına bir gazeteyi ayakta tutması olanaksızdır. Bu sebeple yerel gazeteler ekonomik anlamda güçlenmeyi sağlayamamaktadır (Vural, 1999: 154).

Yerel basının yaşadığı ekonomik sıkıntılar, son dönemde sermaye sahibi kişilerin basına sızmasını kolaylaştırmıştır. Bu bağlamda özellikle gelir ortalaması

daha yüksek bölgelerde sözde zengin kişiler protokole girebilmek adına basın sektörüne yatırım yaparken, basını da kendi kişisel problemlerini çözebilmek adına aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu nedenle birçok yerde yerel basın amacından çıkarak, belirli kişilerin şahsi çıkarlarına hizmet etmeye başlamıştır (Gezgin, 2007: 192).

Bu bağlamda yerel gazetelerin sahipleri veya destekçileri arasında siyasi parti temsilcileri, milletvekilleri, iş adamlarını görmek olağan bir durum haline gelmiştir. Bu güçler yerel gazetelerin yanı sıra yerel televizyon ve radyolara da el atarak yerel bir medya tekeli oluşturmaktadırlar. Bu manada ulusal gazetelerde ekonomi politik yapıdan kaynaklanan yatay ve dikey tekelleşme siyasi yönlendirme gibi problemlerin yerel basında da yaşandığı görülmektedir (Şeker, 2007: 79).

- *Haber Kaynağı ve Haber Üretimi*

Yerel gazeteler, tirajlarını artırabilmek için haber üretimlerine önem vermelidirler. Bu konuda önemli olan unsur ise haber kaynağıdır. Ancak yerel gazeteler haber kaynağı olarak daha çok valilik, belediye, sivil toplum kuruluşları ve siyasi partilerden yararlanmaktadır. Protokol haberciliğini oluşturan bu durum haber kaynağı bakımından yerel gazeteler için önemli sorunlardan birisidir.

Gazeteciliğin genel bir problemi olarak tartışılan kaynaklarla ilişkiler, yerel gazetecilikte değişik ekonomi politik ilişkilerin etkisiyle gazetelerin bazı güç odaklarının yayın organı olmalarına neden olabilmektedir. Bu şekildeki anlayış yerel güç sahiplerine eleştirel yaklaşmayı engellerken, bu haber kaynaklarının söylemlerinin yalnızca habere dönüştürülmesine dayalı yerel gazetecilik anlayışı, okuyucunun bu gazetelere itibar göstermemesine de neden olmaktadır (Şeker, 2007: 80).

- *İlan- Reklam ve Tiraj Odaklı Sorunlar*

Yayımlandığı bölgede ve kentte toplumu bilgilendirmek adına kamu görevi üstlenen yerel gazeteler, ekonomi politik bağlamda bakıldığında ticari kuruluşlardır. Bu nedenle yayın hayatlarını sürdürebilmek için gelirlere ihtiyaç duyan yerel gazetelerin en önemli gelir kaynakları resmi ilan ve reklamlardır. Ulusal gazetelerin yayın hayatlarına devam etme durumları tirajlarına göre değişebilirken; yerelde ise

gazeteler tirajları üzerinden çok bir gelir elde edememektedir. Bu yüzden ekonomileri büyük oranda resmi ilan gelirlerine bağlıdır.

Yerel gazetelerin diğer bir sorunu ise tirajdır. Yerel gazetelerin tiraj sorununun ulusal gazetelerle aynı düzeyde olduğu söylenebilir. Türkiye’de her geçen gün artan okuma alışkanlığındaki düşüklük ve internet gazeteciliği ile sosyal medya gibi yeni iletişim teknolojileri gazetelerin tirajlarını oldukça etkilemektedir. Ayrıca yerel gazetelerin büyük bir çoğunluğunun yüksek tirajları hedeflememesi nedeniyle birçok kentte yerel gazeteler, devlet kurumları yanı sıra esnaf gibi kısıtlı abone kitlesine ulaşmaktadır. Bu durumun yarattığı en temel sonuç yerel gazetelerin temel çoğu kişi tarafından bilinmemesidir.

Tiraj ve okur bağlamında Vural (1999: 159), ofset teknolojisine sahip olmayan gazetelerin ciddi bir okuyucu kitlesine dolayısıyla yüksek bir tiraja sahip olmadığını belirtmektedir. Ayrıca okur kitlesinin yerel gazeteleri nitelikli ve ciddi yayınlar olarak görmedikleri bu yüzden de sahiplenemedikleri, gazetelerin de yerelde okuyucunun taleplerine cevap verecek yayınlarla ortaya çıkmamaları nedeniyle yerel basın ile okuyucu arasında ciddi bir sorun olduğunu savunmaktadır. Şeker (2007: 106) ise yerel basımında tiraj sorununun birçok faktörden etkilendiğini, gazete sayısındaki fazlalık, ulusal basının etkisi, yerelde gazetelerin politik ve ekonomik bazı çıkar gruplarının sözcülüğünü yapması, dağıtımda yaşanan problemler, yerelde okuyucunun ilgisizliği gibi nedenlerin tirajların artmasının engellediğini söylemektedir.

- *Yerel Basında Çalışan Sayısı ve Niteliği*

Yerel gazetelerin temel işlevini yerine getirebilmek adına nitelikli bir kadro yapısına ihtiyacı vardır. Ancak yereldeki gazetelerde hem çalışan sayısı hem de çalışanın niteliğiyle ilgili ciddi sorunlar bulunmaktadır. Nitelikli kadro kurmanın önemli bir etmeni ise ekonomik yapıdır. Yerelde gazeteler çalışanlarına çok güçlü ekonomik imkanlar sunamadığı için nitelikli kadro kurma konusunda sorun yaşamaktadırlar. Genellikle yerel basında düşük ücretlerle çalışan gazeteciler, bu ekonomik şartlarla geçinememektedirler. O yüzden basın sektörü yerelde nitelikli kişiler tarafından çok fazla tercih edilmemektedir.

Basın İlan Kurumu'nun (BİK) '2018 Yılı Basın Çalışanları İstatistikleri'ne göre; 81 İlde resmi ilan yayınlama hakkına sahip 1116 gazetede 5957'sini erkek, 2726'sı kadın olmak üzere toplam 8683 fikir işçisi çalışmaktadır. Bunlardan 1370'i iletişim fakültesi mezunu, 2669'u diğer fakülte mezunu, 234'ü iletişimle ilgili meslek yüksekokulu mezunu, 834'ü diğer meslek yüksekokulu mezunu ve 4807'si de ilköğretim ve lise mezunudur (Basın İlan Kurumu, 2018). Türkiye'de iletişim fakültesi mezunu sayısı çok fazla olmasına rağmen istatistiklere bakıldığında gazetelerde çalışan iletişim fakültesi mezunlarının az olduğu görülmektedir. Ayrıca BİK tarafından çalışan sayısı 2018 yılı itibariyle 8683 olarak belirtilmiştir fakat gazetelerde çalışan sayısının resmi olarak gösterilen asgari kadrodan daha düşük olduğu bilinmektedir.

Yerel gazetelerin çalışanlarına sağladığı koşullar ve çalışanların nitelikleri işgücü probleminin başka bir boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Mesleki eğitim seminerlerinde yerel gazete temsilcileri nitelikli eleman bulamadıklarından şikayet etmektedirler. Gazete sahipleri, bunun sebebini ise ekonomik şartlar olarak göstermektedirler. Güreli, (1999: 179), yerelde gazetelerin insana yatırım yapma konusunda geri durduklarını ifade ederek, Anadolu'da gazetecilerin aldıkları ücretle geçimlerini sağlayabilmeleri için ek bir işe ihtiyaç duymamaları gerektiğine değinmektedir. Demirkent (1998: 99) ise yerelde gazetecilik niteliğinin Anadolu kentlerinin ekonomik olarak güçlenmesiyle çözümlenebileceğini savunmaktadır.

3. Yerel Basın ve Haber Üretim Süreçlerine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de yerel basın üzerine yapılan çalışmalarda öne çıkan konular; yerel basının sorunları, internet gazeteciliği ve sosyal medya açısından yerel basının değerlendirilmesi şeklindedir. Haber üretim süreçleri üzerine yapılan çalışmaları ise yeni teknolojik gelişmeler bağlamında haber üretim süreci, basın kuruluşlarında haber üretim anlayışı, internet gazeteciliği ile geleneksel medyanın haber üretimi açısından karşılaştırılması ve haber üretim sürecini etkileyen faktörler olarak özetlemek mümkündür.

Yerel basının sorunları üzerine yapılan çalışmalarda; yerel medyanın yaşadığı sorunlar ve çalışanların bu sorunlara ilişkin nasıl bir yaklaşım sergilediği (Aran,

2013; Topal, 2015; Yavuz 2017, Dağ, 2018) ve yerel basının sorunları üzerine tespitler (Çavuş, 2017; Yavuz 2017; Aran, 2013) üzerinde durulmuştur. Elde edilen bulgular dâhilinde yerel medya çalışanlarının büyük çoğunluğunun lise mezunu olduğu (Topal, 2015; Aran, 2013) az da olsa yükseköğrenim mezunlarının ağırlıklı olduğu yerlerin bulunduğu (Dağ, 2018), aldıkları maaşları yetersiz gördükleri (Topal, 2015; Aran, 2013) ve sendikasız oldukları (Aran, 2013; Dağ, 2018) belirtilmiştir. Ücret yetersizliğinden şikâyetçi olan yerel medya çalışanları, yaşadıkları ekonomik sıkıntılara rağmen, mesleğe olan inançlarını yitirmedikleri ve meslekte mutlu oldukları belirtmişlerdir (Aran, 2013; Topal, 2015; Yavuz, 2017; Dağ, 2018).

Basın kuruluşlarının yaşadığı sorunlar bakımından, sıkıntıların büyük çoğunluğunun ekonomik nedenlerden kaynaklandığı (Akçakoca 2006; Yavuz, 2017; Aran, 2013; Dağ, 2018), ilan ve reklam gelirlerinin yetersiz olduğu (Çavuş, 2017; Yavuz 2017; Dağ, 2018) tiraj ve reyting problemlerinin bulunduğu (Dağ, 2018) tespit edilmiştir. Ayrıca teknolojik yetersizlik ve teknolojiden yeterince yararlanamama (Aran, 2013; Topal, 2015; Dağ, 2018; Yavuz, 2017; Akçakoca 2006) da yerel medya açısından önemli bir sorun oluşturmaktadır. Özellikle sınırlı resmi ilan ve reklam pastası nedeniyle gazetelerin sürdürülebilirliğinin zor olduğu ileri belirtilmiştir (Çavuş, 2017; Yavuz, 2017).

Çalışanların bakış açısıyla yerel medyanın yaşadığı sorunlar ise, medya kuruluş sahiplerinin yayın organlarını temelde ticari işletme olarak görmeleri (Topal, 2015; Akçakoca, 2006) mesleğe olan saygınlığın azalması (Aran 2013), yerel medyanın görevini yerine getirememesi (Topal, 2015; Çavuş, 2017), gelir-fınans, teknoloji yetersizliği ve nitelikli iş gücü problemi (Aran 2013; Yavuz 2017) şeklinde belirtilmiştir. Sorunların çözülmesi halinde gazetecilik mesleğinin hak ettiği yere geleceği (Dağ, 2018) öngörülmektedir.

Yerel medya tarafından da aktif kullanılan internet gazeteciliği, muhabir veya editörün yazdığı haberle ilgili okuyucuyla anında etkileşimini sağlaması adına da büyük kolaylıklar sağlamıştır (Demir, 2018). Türkiye’de ucuz maliyetli olması sebebiyle yerelde internet haber sitesi sayısı yıllar itibariyle sürekli artmış (Gürcan ve Bekiroğlu, 2007), bu durum ek istihdam da sağlamıştır (Demir, 2018). Tüm bunların

yanında ticarileşme nedeniyle içeriklerin birbirine benzemeye başlaması, başka kuruluşların haberlerinin değiştirilmeden yayınlanması yerelde internet gazeteciliği adına olumsuzluklar oluşturmaktadır (Akyüz, 2014).

Yeni teknolojik gelişmelerin haber üretim sürecine etkilerini inceleyen araştırmalarda; haber üretiminin ve gazeteciliğin dönüşümü (Karaduman, 2009; Yıldırım, 2010; Değirmencioğlu, 2016), robot gazeteciliği (Narin, 2017; Fırat, 2018) ve yurttaş gazeteciliği (Özel, 2010; Ünal, 2015; Karakaş, 2015; Uçar, 2017; Uzun, 2006; Aydoğan, 2017; Arık, 2013; Bozkurt, 2012; Turan, 2007), internetin habercilik pratikleri üzerine etkileri (Güller, 2007; Turan, 2007; Abanoz, 2013; Çakır, 2009; Bozkurt, 2012; Karaman, 2010; Vural, 2013) konuları ele alınmıştır.

Haber üretim sürecini etkileyen faktörler içinde mülkiyet ilişkilerinin (Zaimoğlu, 2017; Tokgöz, 2015) ve medya çalışanlarının haber kararına etkisi (Küçüközyiğit, 2014; Gölcü, 2014) gibi konular öne çıkmaktadır. Mülkiyet ilişkileri bağlamında bağımsız ve tarafsız yayıncılık anlayışını benimsediklerini vurgulayan medya, haber üretimi sürecinde bunun aksine davranmakta (Zaimoğlu, 2017; Tokgöz, 2015), esas görevi toplumu doğru bilgilendirmek ve kamu gözcülüğü yapmak iken, ayakta kalabilmek için büyük ticari kuruluşların ticari ilişki çıkarları doğrultusunda bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında gazeteciliğe ticari açıdan yaklaşan medya patronları yüzünden gazeteciler görevlerini yapamıyor duruma gelmiştir (Tokgöz, 2015). Gazeteci, çalıştığı kurumdan farklı düşüncede olduğu zaman işten çıkarılma gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu ortamda editöryal bağımsızlıktan imkânsız hale gelmiştir. Dolayısıyla medyanın ekonomik ilişkilere bağlı olması durumu değişmedikçe var olan yapısının değişmesi mümkün gözükmemektedir (Zaimoğlu, 2017).

Medya çalışanlarının haber kararına etkisi bakımından gazetecinin haberi oluştururken, kendi düşüncelerini ve ideolojik çıkarlarını ön planda tuttuğu, bu bakımdan da okur kitlesinin taleplerini dikkate almadığı, böylelikle okuyucunun sadece figüran olduğu (Küçüközyiğit, 2014), daha çok tiraj-reyting kaygısı güdülerek, medya kuruluşunun ekonomik çıkarları gözetildiği (Gölcü, 2014) tespit edilmiştir. Gazeteciler haber seçiminde gündem ve toplantıların dışında özel

haberciliğe çok önem vermektedirler. Bunun yanında gelişen teknolojinin medya alanına sunduğu olanaklarla ortaya çıkan yeni medya gazetecilerin haber kararına da etki etmektedir. Gazeteciler, haber kararında sosyal medya ve internet medyasından da yararlanmaktadır (Küçüközyiğit, 2014).

4. Yöntem

Bu çalışmada internet ile birlikte haber üretim sürecindeki değişimleri ortaya koyarak, liberal basın anlayışının aksine eleştirel ekonomi politik yaklaşımın savunduğu gibi gazetelerin kâr amaçlı endüstriyel bir yapı olduğunu kanıtlamak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda şu araştırma soruları belirlenmiştir:

- Kapitalist piyasa koşullarının Isparta'da faaliyet gösteren yerel gazetelerinin çalışma koşulları üzerinde ne gibi etkileri vardır?
- Kapitalist piyasa ortamının Isparta yerel basınının haber üretimi ve çalışma koşulları üzerinde hangi sorunları ortaya çıkarmaktadır?
- Karın maksimizasyonu bağlamında internetin haber üretim sürecindeki etkileri nelerdir?

Belirlenen sorulara yanıt bulabilmek için çalışmada yöntem olarak, Isparta'da baskı sayısı ve tirajı en yüksek 5 gazetenin yapısal sorunları, genel durumu ve haber üretim süreçleri hakkında söz konusu gazetelerin sahipleri ve sorumlu yazı işleri müdürleri ile yapılan derinlemesine görüşme tekniği yanında seçilen gazetelerde katılımlı gözlem uygulanmıştır. Derinlemesine görüşme, araştırılan konunun tüm boyutlarını kapsayıcı şekilde açık uçlu soruların sorulduğu, yüz yüze ve birebir görüşülerek bilgi toplanmasını sağlayan bir veri toplama tekniğidir (Tekin ve Tekin, 2006: 101). Bu bağlamda derinlemesine görüşme nitel araştırmalarda kullanılan en yaygın yöntemlerden birisidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 136). Bu çalışmada derinlemesine görüşme tekniğinin tercih edilmesinin sebebi yerel gazetelerin yapısal özelliklerini, sorunlarını ve haber üretim süreçlerini tespit edebilmek, gazete sahipleri ve sorumlu yazı işleri müdürlerinin internet gazeteciliği, sosyal medya ve yurttaş ihbar kanallarının habercilik pratiklerine sunduğu olanaklar ve yazılı basın sektöründeki mevcut sorunlara ilişkin görüşleri hakkında bilgi elde edebilmektir.

Derinlemesine görüşme, uygulanan kurallarının durumuna göre tam yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üçe ayrılır. Tam yapılandırılmış görüşmede ne tür soruların sorulacağı ve bu soruların sırası önceden belirlenir. Bu görüşmede görüşülen kişiye sorulara verecekleri cevaplar dışında yorum yapma fırsatı da verilir. Ancak araştırmacının kontrolü en yüksek düzeydedir. Yarı yapılandırılmış görüşmede, bazı sorular olmakla birlikte bazı konularda temel kavramlar bulunur. Bu temel kavramların sırası belli olmamakla birlikte, görüşmeyi yapan kişi yoklama soruları sormadan bilgiyi almaya çalışır (Geray, 2014: 154). Yapılandırılmamış görüşme ise görüşmeciye büyük hareket serbestliği veren, esnek ve kişisel yargıların kökenlerine inmeye olanak tanıyan bir görülme biçimidir. Bu görüşmede her ne kadar sorulacak sorular önceden planlanmış olsa da görüşmenin gidişatına göre yeni soruların sorulması gerekebilir. Ayrıca toplanan verilerin değerlendirilmesi de güçtür (Karasar, 1999: 168).

Araştırma derinlemesine gözlem dışında uygulanan ikinci bir veri toplama tekniği olarak katılımlı gözlem yapılmıştır. Katılımlı gözlemde temel kural araştırmacının araştırmanın amacına göre önemli bulduğu her şeyi kaydetmesi gereğidir. Kayıtlar video kamera veya ses kayıt cihazlarıyla yapılabilir. Ayrıca araştırma kapsamında önemli görülen durumlar not alınmalıdır. Gözlem sürecinde not alırken, araştırmacının mümkün olduğunca tanımlayıcı olması ve gözlenen olguları kendi düşünme süzgecinden geçirerek yorumlamaması önem arz eder (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 181).

Araştırmada yapılacak görüşmede sınırlı bir zaman dilimi içinde rahat bir iletişim ortamı sağlayarak, gazete sahipleri ve sorumlu yazı işleri müdürlerin detaylı ve özgür biçimde düşüncelerini aktarabilmeleri için derinlemesine görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Böylelikle hem gazetelerin haber üretim tarzı hem de gazete sahipleri ve sorumlu yazı işleri müdürlerinin gazetecilik ve okurlar hakkındaki bakış açıları hakkında bilgi edinebilmesi imkânı elde edilmiştir.

Katılımlı gözlem ile de gazetelerdeki haber üretim süreçleri ve gazetelerin fiziki şartlarına ilişkin durumlar gözlemlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında

örneklem olarak seçilen gazetelerin haber üretim süreçlerini ve gazetenin genel durumu ile fiziki şartlarının gözlemlenmesi amacıyla 2019 Temmuz ayında katılımlı gözlem yapılmıştır. Katılımlı gözlem için gazetelerin haber merkezlerinin en yoğun olduğu 15.00 ila 17.00 saatleri seçilmiştir. Bu saatlerin seçilmesinin nedeni gün içerisinde toplanan haberlerin bu saatler arasında editöryal süreçten geçirilerek, gazetenin dizgi-tasarım bölümüne iletilmesi ve gazetenin hazırlanmasıdır. Gazetelerdeki gözlemler not alınarak kayıt altına alınmış ancak bu kayıtlara ilişkin herhangi bir çözümlenme yapılmamıştır.

Araştırmanın evrenini Isparta İli merkezinde yayın yapan gazeteler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu gazeteler içinde 17 Haziran 2019 tarihinde Isparta Gazeteciler Cemiyeti'nden alınan baskı ve tiraj rakamlarına göre; Demokrat Gazetesi, Gülses Gazetesi, Çözüm Gazetesi, Haber Gazetesi ve Manşet Gazetesi'dir. Isparta'da bağımsız olarak yayın yapan internet gazeteleri, sayılarının çok fazla olmaması nedeniyle örneklem olarak değerlendirilmeye alınmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, yöntem olarak seçilen veri toplama tekniklerinin ölçme ve seçilen örneklemin evreni temsil edebilme kabiliyetiyle sınırlıdır.

4.1. Derinlemesine ve Katılımlı Görüşme Bulguları

Araştırmanın derinlemesine görüşme bölümünde örneklem olarak seçilen gazetelerin habercilik pratikleri, internet ve sosyal medya ile yurttaş gazeteciliğin haber üretim süreçlerine etkisi, gazetecilikte görülen yapısal sorunlara ilişkin bilgiler toplanmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan; Gülses gazetesi İmtiyaz Sahibi Hatice Şişman ve Yazı İşleri Müdürü Gökhan Kaya, Demokrat gazetesi İmtiyaz Sahibi Emre Altuğ ve Yazı İşleri Müdürü Bora Tüfekli, Çözüm gazetesi Kurucu Ortağı Şakir Aksöz ve Yazı İşleri Müdürü Sümeyra Akpınar, Haber gazetesi İmtiyaz Sahibi aynı zamanda Isparta Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Şevket Karahan ve Yazı İşleri Müdürü Tuna Ünal ile Manşet gazetesi Kurucu İmtiyaz Sahibi Hakan Yaman ve Yazı İşleri Müdürü Yavuz Akol'la 2019 yılı Temmuz ayında derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

- *Isparta Yerel Basınında Sahiplik Yapısı*

Derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlemden elde edilen bulgulara göre; Isparta yerel basınında örneklem olarak seçilen gazetelerin sadece birinin sahibinin başka sektörde de faaliyet gösterdiği, diğerlerinin ise tek işlerinin yerel basın olduğu tespit edilmiştir. Gazete sahiplerinden sadece birisi, herhangi bir siyasi parti veya milletvekiline yakın olmadığını belirtirken, diğer dört gazete sahibi bu konuda görüş belirtmemiştir. Görüşülen gazete sahipleri genellikle Isparta menfaatlerini gözettiklerini ifade etmişlerdir.

- *Isparta'daki Gazetelerin İlan-Reklam Gelirleri, Ekonomik Sorunları ve Beklentileri*

Araştırma kapsamında örneklem olarak seçilen gazetelerin ekonomik durumları, ekonomik sorunları ve bu konuda beklentilerini belirlemek adına gelir kaynakları, giderleri, personel maaşlarının giderleri içerisindeki oranı, yaşanan ekonomik zorluklar içerisinde gazetecilik faaliyetlerinin sürdürülebilir olup olmadığı ve ekonomik problemleri aşabilmek için beklentilerine yönelik sorular yöneltilmiştir.

Derinlemesine görüşmeden elde edilen bulgulara göre; Gülses, Demokrat, Çözüm, Manşet ve Haber gazetelerinin sahipleri ortak görüş olarak temel gelir kaynaklarının resmi ilanlar (ihale ilanları), özel reklamlar ve abone ücretleri olarak belirtirken, en büyük gider kalemlerini SSK, vergi ödemeleri ile personel maaşlarının oluşturduğunu ifade etmişlerdir. İlan gelirleri ise aylık 8-10 bin TL olarak belirtilmiştir.

Gülses gazetesi sahibi Hatice Şişman, Demokrat gazetesi sahibi Emre Altuğ, Çözüm gazetesi kurucu ortağı Şakir Aksöz, personele ödedikleri maaşların gelirlerinin 3'te 1'ini, Manşet gazetesi kurucu sahibi Hakan Yaman, ödediği maaşların gelirinin 5'te 1'ini, Haber gazetesi sahibi Şevket Karahan ise çalıştırdığı personellere ödediği maaşların gelirinin yarısını oluşturduğunu söylemektedir.

İçinde buldukları ekonomik koşulların gazetecilik faaliyetini sürdürmeye elverişli olmadığını belirten gazete sahipleri, SSK ve diğer vergi ödemelerinin kendilerini oldukça zorladığını, 2018 yılı Ağustos ayında döviz kurunda yaşanan dalgalanmadan sonra kağıt ücretlerinin çok ciddi boyutta artış gösterdiğini, bunun

sonucunda hem kağıt bulmakta hem de satın almada sıkıntılar yaşandığını ifade etmişlerdir. Ayrıca kamu yatırımlarının azalması nedeniyle 2019 yılı başından beri ihale ilanlarının azaldığını ve abone ve özel reklam gelirlerinde de gerilemeler olduğunu ifade etmişlerdir. Bütün bu olumsuz ekonomik koşullar içerisinde gazetecilik faaliyetini sürdürmeye çalıştıklarını beyan eden gazete sahipleri, devletten buna ilişkin yeni teşvikler beklediklerini vurgulamaktadırlar.

Haber gazetesi sahibi ve Isparta Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Şevket Karahan, sigorta ve maaş ödemelerini gider kaleminde KDV olarak gösteremediklerinin altını çizerek, bu durumun kendileri için büyük bir külfet olduğunu dile getirmektedir.

Demokrat Gazetesi sahibi Emre Altuğ, ekonomik sorunlardan dolayı basın sektörünün gittikçe küçülebileceğini öngördüğünü ifade ederek, Isparta özelinde ekonomik problemlerle baş edebilme adına gazetelerin birleşerek 13'ten 2-3 gazeteye düşebileceğini belirtmektedir. Karlılık adına gazetesi sayısının azalması olarak değerlendirilebilecek bu durum, liberal basın anlayışının basına yüklediği görevlerin yerine getirememesi, bu alanda tekellerin oluşması ve dolayısıyla ekonomi politik yaklaşım savunduğu kar amaçlı yapılar olduğunu doğrulamaktadır.

- *Isparta'daki Yerel Gazetelerin İnternet Yayıncılığına Bakış Açısı*

Isparta'daki yerel basının internet yayıncılığına bakış açısını tespit edebilmek ve gazetelerin haber üretim süreçlerini belirlemek adına gazete sahiplerine internetin rolü yanında hem gazete sahiplerine hem de sorumlu yazı işleri müdürlerine günlük haber üretim süreçleriyle ilgili sorular sorulmuştur.

Gazete sahiplerinin hedefleri doğrultusunda internetin rolüyle alakalı derinlemesine görüşmede elde edilen bulgulara göre; Gülses Gazetesi sahibi Hatice Şişman, internetin, geleneksel gazete kadar etkili olduğunu düşünmediğini belirterek, internetin özellikle güvenilirlik konusunda büyük sorunlar yaşadığını ileri sürmektedir. Demokrat gazetesi sahibi Emre Altuğ, günümüz teknolojik imkanları çerçevesinde artık haberlerin anlık olarak vatandaşlara ulaşması gerektiğinin altını çizerek, bu bağlamda internet yayıncılığının öneminin farkında olduklarını vurgulamaktadır.

Çözüm gazetesi kurucu ortağı Şakir Aksöz, yerelde bağımsız internet sitelerinin çok güçlü olduğunu ileri sürerek, henüz beklenen noktaya ulaşmadığını, yazılı basın bitmek üzere olduğunu ve eski gücünü koruyamayacağını vurgulamaktadır. Manşet gazetesi kurucu sahibi Hakan Yaman da günümüzde internet ve sosyal medya sayesinde haber ve fotoğraflara daha hızlı ulaşılabilindiğini vurgulamaktadır. Yazılı basının yavaş yavaş güncelliğini yitirmeye başladığını savunan Yaman, internetin basılı gazetelerin okunma oranlarını da olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Haber gazetesi sahibi Şevket Karahan ise haberlerin okuyucuya anlık ulaşması konusunda internetin yadsınmaz bir kolaylık sunduğunu ancak gazetecilik mesleğinde birçok şeyi kolaylaştırırken birçok değeri de erozyona uğrattığını savunmaktadır.

- *Isparta'daki Yerel Gazetelerin Yapısı, Çalışan Sayısı, Çalışanların İş Yükü ve İş Pratiklerinde Karşılaştıkları Sorunlar*

Araştırma kapsamında Isparta'da yayın yapan yerel gazetelerin yapısına yönelik olarak yapılan derinlemesine görüşmede gazete sahiplerine gazetelerin hangi birimlerden oluştuğu ve çalışan sayısının ne olduğu sorulurken; çalışanların iş yükünün belirlenmesi amacıyla gazete sorumlu yazı işleri müdürlerine günlük iş rutini çerçevesinde görevleri, iş pratiklerinde ne gibi sorunlarla karşılaştıkları ve sosyal güvencelerine yönelik sorular sorulmuştur.

Derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlemden elde edilen bulgulara göre; Isparta'daki birçok yerel gazete, bir gazetede olması gereken haber merkezi, grafik-tasarım gibi temel birimlere sahip değildir. Ayrıca Basın İlan Kurumu'ndan ilan alabilmek için 3'ü muhabir olmak şartıyla 4 kişi çalıştırma zorunluluğuna uyulmamaktadır. Derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem yapılan gazetelerde genellikle 2 kişiye rastlanırken, Manşet gazetesi sahibinin de belirttiği gibi tek kişiyle gazete çıkaranlar da bulunmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni, çalışan giderleri yani dolayısıyla ekonomiktir. Bu ise ekonomi politik yaklaşımın da belirttiği gibi basının ticari bir faaliyet alanı olarak ayakta kalabilmek için karlılığını sürdürmesi ortaya koymaktadır. Ayrıca bu derece sınırlı bir kadroyla gazetecilik faaliyetini

sürdürme zorunluluğu, liberal basın anlayışının basına yüklemiş olduğu kamusal görevini yerine getirmesinin mümkün olmadığı ortaya koymaktadır.

Çalışanların çalışma pratiklerinde karşılaştığı sorunların başında ise iş yükü fazlalığı gelmektedir. Çalıştırması gerektiği kadar kişi çalıştırmayan gazeteler, mevcut personelinin iş yükünü artırmakta, bu da çalışan açısından düşük verimli olmayı getirmektedir. Ayrıca bilgiye ulaşmada yaşanan sıkıntılar, sorumlulukların fazlalığı da çalışanlar açısından problem olarak belirtilen konular olmuştur. Görüşülen sorumlu yazı işleri müdürlerinin hepsinin SSK'lı olması, ilan alabilmek için bir zorunluluk da olsa, çalışan açısından olumlu bir durumdur.

- *Isparta'daki Yerel Gazetelerin Haber Kaynakları ve Haber Üretim Süreçleri*

Yerel gazeteler yayımlandığı kentte oluşturdukları haber içerikleri ile gündem belirleme ve bölgede yaşanan olumlu olumsuz olayları yöneticilere aktarmakla görevlidir. Ancak yerelde gazeteler haber içeriklerini kentin beklentilerine cevap verecek şekilde oluşturamadıkları veya haber içeriği oluşturma konusunda bir yerlere bağlı oldukları zaman yöneticiler ve vatandaşlar tarafından ciddiye alınmamaktadır. Bu bağlamda Isparta'daki yerel gazetelerin haber kaynakları ve üretim süreçlerini belirlemek amacıyla gazete sahipleri ile gazetelerin sorumlu yazı işleri müdürlerine bazı sorular yöneltilmiştir. Haber üretim sürecine ilişkin gazetelerde katılımlı gözlemde de bulunulmuştur.

Derinlemesine görüşmeden elde edilen bulgulara göre; Isparta'da yerel gazeteler haber kaynağı ve haber üretim süreci olarak valilik, belediye ve diğer kamu kurumlarından gelen bülten ve haber metinleri ile sosyal medya, internet gazeteciliği yanında az da olsa yurttaş ihbar kanallarından yararlanmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarından gelen bülten ve hazır haber metinleri sadece gazeteyi doldurmayı amaçlayan medya kuruluşları için büyük kolaylık sağlamaktadır. Bu nedenle gazetelerde muhabirlerin ve diğer haber merkezi çalışanlarının günlük ürettiği haber sayısı oldukça düşüktür. Bu bağlamda Isparta'daki gazeteler, içerikleri itibariyle kendi çalışanlarının emeğine değil, onları haber anlamında besleyen kamu kurum ve kuruluşları ile sosyal medya, internet gazeteciliğine muhtaçtır.

Haber üretim süreciyle alakalı örneklem olarak seçilen 5 gazetede yapılan katılımlı gözlemden elde edilen bulguya göre; gazeteler büyük oranda sosyal medya ile internet gazeteciliğine bağımlı duruma gelmiştir. Muhabirler ve sorumlu yazı işleri müdürleri bilgisayar başında sürekli olarak sosyal medya ve internet gazetelerini takip ederek, bu mecralardan elde ettikleri bilgi ve haberleri kullanmaktadır. Sosyal medyadan alınan bilgi haber içeriğine dönüştürülürken, internet gazetelerinden alınan haberler ise kopyala-yapıştır yöntemi ile elde edilmektedir. Katılımlı gözlem sırasında bu şekilde kullanılan haberlerin sadece başlıklarının değiştirildiği ve içeriklerine çok fazla müdahale edilmediği gözlemlenmiştir.

Derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlemden elde edilen bulgulara göre; yerel gazeteler için sosyal medya, internet gazeteciliği, kamu kurum ve kuruluşlarından gelen haber ve bültenler vazgeçilmez haber kaynaklarıdır. Bu nedenle bazı gazetelerin sorumlu yazı işleri müdürlerinin belirttiği gibi sosyal medya ya da internet gazeteciliği gibi alanlarda çok fazla haber olmadığı günlerde gazetelerin doldurulmasında problem yaşanabilmektedir.

- *Isparta'daki Yerel Gazetelerin Tirajı ve Okura Bakışı*

Yerel gazeteler için hem ekonomik hem de üretilen haberlerin kitlelerde etki yaratması amacıyla önemli olan konu tiraj ve okurdur. Bu bağlamda Isparta'daki yerel gazetelerin tirajlarını belirlemek ve okurlara bakış açılarını saptamak amacıyla gazete sahipleri ile sorumlu yazı işleri müdürlerine bazı sorular yöneltilmiştir. Gazetelerin günlük baskı sayıları ile ilgili yöneltilen soruya Gülses gazetesi 550-600, Demokrat gazetesi 850, Çözüm gazetesi 500, Haber Gazetesi 500, Manşet gazetesi ise 350 şeklinde yanıt vermişlerdir. Ancak Isparta Gazeteciler Cemiyeti'nden alınan verilere göre günlük baskı sayıları Gülses gazetesinin 150 ve Demokrat gazetesinin 200 daha düşüktür. Görüşülen gazeteler abonelik sistemiyle çalıştıkları için günlük baskı sayılarının aynı zamanda tirajlarını yansıttığını vurgulamaktadırlar.

Yerel gazetelerin okura bakış açılarıyla ilgili Gülses gazetesi sahibi Hatice Şişman, okurun kendileri için her şey olduğunu, okurların görüşlerini

önemsediklerini, Demokrat gazetesi sahibi Emre Altuğ, okuru önemsediklerini ancak okurların günümüzde gazeteyi önemsemediğini, Çözüm gazetesi kurucu ortağı Şakir Aksöz, okur için ‘müşteri velinimet’ tanımı yaparak, okurun talebine karşılık verilebildikleri ölçüde ayakta durabileceklerini, Haber gazetesi sahibi Şevket Karahan, okurun kendileri için ‘nihai son müşteri’ olduğunu, Manşet gazetesi kurucu sahibi Hakan Yaman ise okurun ‘velinimet’ olduğunu belirtmektedir.

Okura bakış açılarıyla ilgili derinlemesine görüşme yapılan gazetelerin sorumlu yazı işleri müdürleri, ortak görüş olarak; okurları önemsediklerini ve tepkilerini dikkate aldıklarını ifade etmişlerdir. Derinlemesine görüşmeden elde edilen bulgulara göre; Isparta’da yerel gazeteler ağırlıklı olarak okuru gazete sahiplerinin de belirttiği gibi ‘müşteri’ olarak görmektedir. Bu kapsamda yerel gazetelerin temel gelirleri arasında gösterilen abone gelirlerinin ve daha da önemlisi ekonomi politik yaklaşımın belirttiği gibi gazetelerin ticari bir kuruluş olmasının okura bakış açısıyla bağlantılı olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Araştırma kapsamında örneklem olarak seçilen Isparta’daki 5 yerel gazetenin genel yapısı, sorunları ve haber üretim süreçleri derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem teknikleri ile belirlenmeye çalışılmıştır. Derinlemesine görüşmede elde edilen bulgulara göre; gazete imtiyaz sahiplerinin bir kısmının sektör içinden gelerek, düşüncelerini daha özgür bir biçimde kitlelere ulaştırabilme adına gazete sahibi oldukları, bir kısmının da tesadüf eseri sektöre giriş yaptıkları belirlenmiştir. Gazetelerin ortak hedefi ise yerel halkı bilgilendirmek ve kentin menfaatine olacak yayınlar olarak belirtilmiştir. Gazetelerin hedeflerine ilişkin bulgu alanda yapılan diğer çalışmalarla örtüşmektedir (Arslanyılmaz, 2008; Çubukçu, 2016).

Gazetelerin ekonomik yapısı, genel durumu ve sorunlarına ilişkin elde edilen bulgularda, yerelde gazetelerin temel gelir kaynaklarının resmi ilan, abone ve özel reklam olmakla birlikte gelirlerinin giderek azaldığı saptanmıştır. En büyük giderlerinin ise çalışanların sigorta ve maaşların olduğu, 2018 yılı Ağustos ayında yaşanan döviz kurundaki artışa bağlı olarak gazete kağıdına gelen zammın gazetelerin ekonomik yapısını olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Resmi ilan

alabilmeleri için en az 4 kişi çalıştırma zorunluluğuna uymaya çalışıldığı, ancak bazı medya kuruluşların ekonomik zorluklardan dolayı işçi çıkardıkları, hatta 1 kişi çalıştıran gazetelerin de bulunduğu ortaya konmuştur. Dolayısıyla bu şartlar altında gazetecilik faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin oldukça zor olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, alanda gazetelerin ekonomik durumları ve sorunlarına ilişkin tespit edilen bulguları desteklemektedir (Akçakoca 2006, Çavuş, 2017, Yavuz, 2017, Aran, 2013, Dağ, 2018).

Gazetelerin ekonomik yapısına ilişkin derinlemesine görüşme bulgularında; ekonomik nedenlerden dolayı medya sektörünün gittikçe küçüldüğü ve bu ekonomik problemleri aşabilmek için gazetelerin birleşmesi gerektiği de tespit edilmiştir. Gazetelerin bir araya gelerek birleşmesi sonucunda daha az personel ile daha fazla kâr elde edilebileceği ve sektörün devamının bu şekilde sağlanabileceği belirtilmiştir. Ekonomi politik yaklaşım içinde yoğunlaşma olarak adlandırılan bu durum şirketlerin iletişimin üretim, dağıtım ve değişimini daha iyi organize etmesini sağlayarak, toplumdaki bilgi çeşitliğini kısıtlamaktadır (Mosco, 2009: 158-159). Bu bağlamda iletişim endüstrisinde kontrolün tek ele geçmesiyle üretim aşamaları tek merkezden kontrol edilmektedir. Böylelikle dikey tekelleşme eğilimi güç kazanmaktadır.

İnternet gazeteciliği, sosyal medya ve yurttaş ihbar kanallarının haber üretim süreçlerine etkisine ilişkin derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular ise; günümüzde özellikle internet gazeteciliği ve sosyal medyanın geleneksel medya için önemli bir haber kaynağı haline geldiği, gazetelerin haber üretim süreçlerinde bu mecralardan oldukça fazla yararlandığı, gazetelerin eksik kadro ile çalışmaları nedeniyle her habere muhabir gönderemedikleri tespit edilmiştir. Bu durum gazetelerin kâr amaçlı bir endüstriyel faaliyet alanı olduğunu göstermektedir. Gazeteler bu kârlılığı sağlamak amacıyla çalışan sayısını ve böylece maliyetleri azaltmaktadırlar. Herbert Schiller'in de savunduğu gibi başlı başına bir endüstri olan medya, kâr elde etmek amacıyla çalışmaktadır.

Haber üretim süreçleri ile ilgili elde edilen bulgularda: gazetelerin artık sosyal medya ve internet gazeteciliği gibi mecralar nedeniyle kendi çalışanlarının çok fazla

haber üretmediği, gazeteye günlük girilen haberlerin büyük çoğunluğunun sosyal medya, internet gazeteciliği ve bültenlerden karşılandığı, çok azının ise kendileri tarafından üretildiği tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu, geleneksel medya çalışanlarının sosyal medya ve internet gazeteciliğinden haber kaynağı olarak yararlanma bulguları ile örtüşmektedir (Yalçın, 2018; Öksüz, 2015).

Sorumlu Yazı İşleri Müdürlerinin günlük iş rutinleri içerisinde üstlendikleri görevlere ilişkin elde edilen bulgularda; sorumlu yazı işleri müdürlerinin haber merkezinin günlük iş planlamalarının dışında, habere çıkmak, fotoğraf çekmek, gerektiğinde gazetenin sayfasını tasarlamak gibi görevler üstlendiği ve genellikle muhabir gibi çalıştıkları ortaya konmuştur. Görüşülen gazete sahipleri ve sorumlu yazı işleri müdürlerinin okura bakış açılarına ilişkin olarak: gazete sahiplerinin okuru genellikle ‘müşteri’ olarak tanımlarken, sorumlu yazı işleri müdürlerinin okuru haber üretim sürecinin aktörü olarak gördüğü tespit edilmiştir.

Teknik imkanlar açısından katılımlı gözlem yapılan gazetelerde 2 veya 3 bilgisayar olduğu, bu açıdan gazetelerin teknik imkânlarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer sorun, incelenen baskı sürecinde kaliteli ancak pahalı bir yöntem kalıp yöntemi yerine karı arttırmak amacıyla düşük maliyetli ancak kalitesiz olan aydınlar yönteminin kullanılmasıdır. 5 gazeteden renkli olarak yayın yapan 2’si renkli sayfaları için kalıp yöntemini kullanırken, geriye kalan 3 siyah-beyaz gazete aydınlar kağıt sistemini kullanmaktadır.

Personel sayısı bakımından gazetelerin resmi ilan alabilmek için yasal olarak çalıştırmak zorunda olduğu 4 kişiye, haber yoğunluğu saatlerinde gidilmesine rağmen 5 gazetede de rastlanılmamıştır. Gözlem yapılan 5 gazeteden 2’sinde sorumlu yazı işleri ve dizgici-tasarımcı bulunurken, 3 gazetede sadece sorumlu yazı işleri müdürünün olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgu, derinlemesine görüşmede belirtilen yasal olarak dört kişi çalıştırma zorunluluğuna uyulduğu yönündeki bulguyla örtüşmemektedir.

Haber üretim süreçleri açısından geleneksel medyanın artık gelişim gösteren teknolojilere bağımlı olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle internet gazeteciliğinden aldıkları haberlerin sadece başlıklarında değişiklik yapıldığı, içeriği ve yazım

kurallarına dikkat edilmeden dizgi-tasarım bölümüne verildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca gazetelere resmi kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarından gönderilen bültenlerin editöryal süreçten geçirildiği fakat hazır haber metni olarak gönderilen metinlerin ise sadece başlıklarında değişiklik yapıldığı görülmüştür. Bu durum, farklı gazetelerin haber içerikleri açısından tek tipleşmesine ve okur kaybı yaşayabilmelerine neden olmaktadır.

Derinlemesine görüşme bulguları ile katılımcı gözlem bulgularının genellikle paralellik göstermesi göze çarpmaktadır. Bu bağlamda geleneksel medya olarak gazetelerin imtiyaz sahipleri ve sorumlu yazı işleri müdürlerinin ortak olan noktalarından ilki, haber üretim sürecinde internet gazeteciliği, sosyal medya ve bültenlerden oldukça fazla yararlandıklarıdır. Bu bağlamda geleneksel gazeteciliğin habercilik pratikleri açısından yeni iletişim teknolojileri ile dönüşüm geçirdiği bu bulguyla da desteklenmiştir. Ayrıca katılımlı gözlemden elde bulgularda gazetede çalışanların günlük haber üretimlerinin oldukça düşük olması, habercilik açısından artık güçlü bir kadroya gereksinim duyulmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Çalışmada elde edilen diğer bir bulgu ise; geleneksel medyada çalışacak kalifiyeli eleman sorunudur. Bu konuda belirtilen ortak konu; basın sektörü, gerek çalışma koşullarından gerekse sunduğu ekonomik şartlar sebebiyle çalıştıracak muhabir bulamamasıdır. Bu nedenle gazete sahipleri her habere muhabir gönderemediklerini belirtmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında liberal basın anlayışı çerçevesinde dördüncü güç olarak görülen basının kârlılığı bir kenara bırakıp kamu yararı gözeterek, tarafsızlık ve nesnellik ilkeleri çerçevesinde görevini yerine getirmek yerine teknolojik imkanlarla birlikte kapitalist piyasa sisteminin tutsağı olduğunu vurgulamak gerekir. Literatür taramasının yanında derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlemden elde edilen bulgular göz önüne alındığında Isparta basınının ekonomik açıdan zor günler geçirdiği, bu nedenle daha az kişi çalıştırdıkları, gerektiğinde işçi çıkardıkları, işçi çıkarma veya az kişi çalıştırmalarında ise haber üretim süreçlerinde sosyal medya, internet gazeteciliği ile yurttaş haber kanallarından yararlanmalarının etkili olduğu ve böylelikle de kârlılıklarını artırdıkları tespit edilmiştir.

Sonuçta bu çalışmada, dördüncü güç olarak amacı halkı bilgilendirmek olan basının özellikle haber üretim süreçlerinde internet ve yeni iletişim mecraları sayesinde ekonomi politik yaklaşımın da savunduğu gibi kâr amaçlı ticari bir yapı oldukları kanıtlanmıştır. Gazeteler, haber üretim süreci bakımından iletişim teknolojilerini masrafsız ‘istihdam’ olarak görmektedir. Haber üretimi açısından sosyal medya ve internet gazeteciliğinden yararlanan gazeteler, çok fazla muhabir ve personel çalıştırma gereksinimi duymamaktadırlar.

Ekonomi politik yaklaşım açısından değerlendirildiğinde Golding ve Murdock’un savunduğu gibi bir endüstri olarak geleneksel medya, kârlılığını ön planda tutmaktadır. Bunun için de günümüzde artık yeni iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklara güvenmektedir. Bunun yanı sıra haber içeriklerinde nerdeyse tek tipleşen, haber üretimi açısından ajanslara ve hazır bültenlere bağımlı hale gelen bir ortamda kamu adına eleştirel, aydınlatıcı ve sorgulayıcı bir gazetecilik faaliyeti yürütülmesi mümkün gözükmemektedir. Bu ise liberal basın anlayışının basına yüklediği dördüncü güç misyonunun ekonomi politik yaklaşımın savunduğu gibi ticari kaygılar nedeniyle söz konusu olamayacağı ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

ABANOZ, Enes (2013). Bilgi Toplumunda Yöndeşmenin Haber Üretimi Süreci Üzerindeki Etkisi: Haber Ajansı Çalışanları Üzerine Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tezi, İstanbul.

AKÇAKOCA, Oğuz (2006). Konya Yerel Basınının Yapısal ve İçerik Analizi ile Bir Yerel Basın Model Önerisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

AKYÜZ, Elif (2014). Geçmişten Bugüne Gaziantep’te Yerel Medya ve Günümüz Gaziantep Yerel Medyasında Sosyal Medyanın Rolü, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

ARAN, Erhan (2013), Yerel Medyanın Sorunları ve Çalışanlarının Yaklaşımı: Denizli Alan Araştırması, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ARIK, Bilal (2006). Pınar Altuğ Olayı Bağlamında Çapraz Tekelleşmenin Habere Etkisi, (Editör) Bilal Arık, İletişim Yazıları, Konya: Tablet Yayınları, s.40-62.

ARSLANYILMAZ, Banu Özgür (2008). Yerel Kamuoyunun Oluşumunda Yerel Basının Önemi Amasya Örneği, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

AYDOĞAN, Petek Durgeç (2017) Alternatif Bir Medya Alanı Olarak Yurttaş Gazeteciliği, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10 (50), s.705-711.

Basın İlan Kurumu, (2018). “2018 Basın Çalışanları İstatistikleri”, <https://www.bik.gov.tr/basin-ilan-kurumu-2018-basin-calisanlari-istatistikleri-aciklandi/> Erişim Tarihi: 24.07.2019.

BOYD-BARRET, Oliver (2006). Ekonomi Politik Yaklaşım, (Editör) Levent Yaylagül, Kitle İletişiminin Ekonomi Politikası, Ankara: Dalbaz Yayınları, s.1-16.

BOZKURT, Havva (2012). Gelişen Teknoloji ile Değişen Gazetecilik Mesleği, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÇAKIR, Aslı (2009). Yeni İletişim Ortamlarıyla Değişen Gazeteler ve Gazetecilik Anlayışı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÇAVUS, Selahattin (2017). Yerel Basının Sorunları Üzerine Tespitler: Aksaray Örneğinde Nitel Bir Araştırma, Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9 (4), s.19-32.

ÇUBUKÇU, Sena (2016). Gümüşhane Yerel Basınının Gündem Kurma Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

DAĞ, Harun (2018), Türkiye’de Yerel Medyanın Sorun Alanlarının Çalışma İlişkilerine Etkisi: Antalya Örneği, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

DEĞİRMENCİOĞLU, Gürsoy (2016), Dijitalleşme Çağında Gazeteciliğin Geleceği ve İnovasyon Haberciliği, TRT Akademi Dergisi, 1 (2), 509-606.

DEMİR, Ceyda (2018). Yerel Basının İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı: Zonguldak Yerel Basını, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

DEMİRKENT, Nezh (1998). Yerel Basına Genel Bakış, Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 8, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.

Doğan Holding (2019). Doğan Holding Medya, <http://www.doganholding.com.tr/is- Alanlari/medya.aspx> Erişim Tarihi: 12.06. 2019.

FIRAT, Feyyaz (2018). İnternet Haberciliğinde Yapay Zeka Teknolojisi Kullanımı: Robot Gazetecilik, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

FUNG, Anthony (2006). Medya Ekonomisinin Politikası ve Medya Politikasının Ekonomisi: Kısa Bir Bakış, (Editör) Levent Yaylagül, Kitle İletişiminin Ekonomi Politikası, Ankara: Dalbaz Yayınları, s.31-60.

GARNHAM, Nicholas (2006). Kitle İletişiminin Ekonomi Politikasına Katkısı, Editör) Levent Yaylalgül, Kitle İletişiminin Ekonomi Politikası, Ankara: Dalbaz Yayınları, s.173-185.

GERAY, Haluk (2014). İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

GEZGİN, Suat (2007). Türkiye’de Yerel Basın, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

GİRGİN, Atilla (2009). Türkiye’de Yerel Basın, İstanbul: Der Yayınları.

GÖLCÜ, Ayşe (2014). Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı Bağlamında Yerel Medya Mensuplarının Haber Üretim Sürecini Algılayış Biçimleri: Konya Yerel Basın Örneği, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

- GÜLLER, Savaş (2007). Yeni İletişim Ortamlarının Habercilik Üzerine Etkileri (Medya Çalışanlarının Yeni İletişim Ortamları ve Haberciliği Bağlamındaki Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- GÜRCAN, Halil ve BEKİROĞLU, Onur (2007). Türkiye’de İnternet Gazeteciliği Açısından Yerel Basımın Genel Görünümü ve Bölgeler Arası Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi, 5 (1), s.22-29.
- GÜRELİ, Nail (1999). Kapanış Konuşması, Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim, Konya, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 13, İstanbul: Erdini Basım ve Yayınevi.
- İNAL, Ayşe (2003). Medyanın “Etkisi” Sorunsalına Başka Bir Bakış, (Editör) Sevda Alankuş, Medya ve Toplum, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, s.65-80.
- KARADUMAN, Murad (2009). Yeni İletişim Teknolojileri Bağlamında Haber Üretim Süresi ve Haberin Yapısı: Doğan ve Doğu Medya Grubu Örneği, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- KARAKAŞ, Onur (2015). Sosyal Medya ve Yurttaş Gazeteciliği: Gezi Parkı Eylemleri Üzerine Bir İnceleme, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- KARAMAN, Emel (2010), İnternet Gazeteciliği ve Yerel Medya: Muğla Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KARASAR, Niyazi (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KÜÇÜKÖZYİĞİT, Uğur (2014). Haber Üretim Sürecinde ‘Haber Kararı’ ve Karar Aşamasında Öne Çıkan Faktörler, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Doktora Tezi, İstanbul.
- MOSCO, Vincent (2009). The Political Economy of Communication, Los Angeles: Sage Publication.

NARİN, Bilge (2017). Uzman Görüşleri Bağlamında Haber Üretiminde Otomatikleşme: Robot Gazetecilik, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, 27, s.79-108.

ÖZEL, Sedat (2010). Sayısal İletişim Teknolojileri ve Yurttaş Gazeteciliği: Haber Portallarında Görüntülü Haber Akışına Kullanıcıların Yaklaşımı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

ÖZER, Ömer (2010). Liberal Basın, İstanbul: Literatürk.

ÖKSÜZ, Bekir (2015). Yerel Basın Çalışanlarının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Ampirik Bir İnceleme (Gaziantep Yerel Basını Örneği), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

ŞEKER, Mustafa (2007). Tekniği, İçeriği, Çalışan Profili, Haber Kaynakları, Ekonomi Politikası, Gücü ve Sorunlarıyla Yerel Gazeteler, Konya: Tablet Kitabevi.

TEKİN, Hasan Hüseyin ve TEKİN, Hasan (2006), Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 3 (13), s.101-116.

TOKGÖZ, Nursel (2015). Yerel Medyada Mülkiyet İlişkilerinin Haber Üretim Sürecine Etkileri: Malatya Örneği, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

TOPAL, Kayahan (2015). Elazığ'da Yerel Medya ve Sorunlarının Yerel Medya Çalışanlarının Görüşlerine Göre İncelenmesi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

TURAN, Nuray (2007). Yeni Medya ve Gazetecilik, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

UÇAR, Anıl Kaan (2017). Bir Yurttaş Gazeteciliği Mecrası Olarak Yeni Medya: Twitter Örneği, Social Sciences Studies Journal, 3 (5), s.668-679.

- UDEOĞLU, Başak (2015). Basının Kamuoyu Oluşturma Görevi: 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçim Kampanyası Dönemi, Yeni Şafak ve Sözcü Gazetesi Örneği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- UZUN, Ruhdan (2006). Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, s.633-656.
- ÜNAL, Recep (2015). Haber Üretimine Yurttaş Katılımı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- VURAL, Ali Murat (1999). Yerel Basın ve Kamuoyu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- VURAL, Nazmi Ekin (2013). İnternet Ortamında Haber İçeriğine Ulaşmada Kullanılan Yöntemlerin Analizi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- YALÇIN, Demet (2018). Yerel Medya Çalışanlarının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Motivasyonları: Kayseri Örneği, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- YAVUZ, Arif (2017). Yerel Medyanın Özellikleri ve Sorunları: Afyonkarahisar Örneği, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak
- YAYLAGÜL, Levent ve KORKMAZ, Nilüfer (2008). Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji, Ankara: Dipnot Yayınları.
- YILDIRIM, Besim (2010). Gazeteciliğin Dönüşümü: Yöndeşen Ortam ve Yöndeşik Gazetecilik, Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi, 6 (2), s.230-253.
- YILDIRIM, Arif ve ŞİMŞEK, Hasan (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ZAIMOĞLU, Gönül (2017). Küreselleşme ve Neoliberal Politikalar Bağlamında Haber Üretim Süreci, Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (18), s.2051-2065.